

Jubilæumsfugl, februar 2026 - havørn

- Af Preben Jensen

For 50 år siden fandtes der ikke ynglende Havørne i Danmark – de var udryddet godt 60 år i forvejen, idet man var lykkedes med at få udryddet det ”skadelige vildt” f.eks. rovfugle, så Kongeørnen blev udryddet i 1880, Havørnen i 1911, Fiskeørnen i 1916 og Rød Glente i 1927.

Havørnen viste sig af og til i Danmark – især om vinteren, men frem til 1955 var der fortsat skydepræmier for rovfugle. Fra 1952 – 60 ynglede et par Havørne nær Præstø på Sjælland, men forsvandt herefter. I 1960 forsøgte et par sig ved Bankel Sø her i Sønderjylland uden succes, og det samme skete i 1979-80 ved Maribo-søerne.

Projekt Ørn

Projekt Ørn under Dansk Ornitologisk Forening blev stiftet i 1991 for at holde øje med ørnene og give dem giffri føde – i form af dyrlægekontrolleret slagteaffald i vinterhalvåret. Ideen var at de få ørne lettere kunne overleve vinteren og dermed få lyst til at slå sig ned i Danmark for at yngle.

Efter endnu et mislykket forsøg ved Maribo-søerne i 1979-80 byggede et par rede i 1995 men uden succes. Til gengæld kom 2 par til Sønderjylland i 1996 og slog sig ned i Hostrupskov og ved Bankel Sø og begge fik en unge på vingerne – de første Havørneunger i Danmark i DOF Sønderjyllands levetid.

En bestand i vækst

Herefter gik det stærkt – især på Sjælland, Falster, Lolland og Fyn med øer. I Sønderjylland fortsatte de 2 par med at yngle og i 2006 fik parret i Hostrupskov endda 3 unger på vingerne. Året før havde en tysk hunørn - der var 20 år - slået sig ned ved Haderslev fjor sammen med en ung han (7 år). Første år skete der ikke noget, men i 2006 fik de også 1 unge på vingerne. I kraft af sin alder må vi antage, at hun har haft et tidligere forhold syd for grænsen, men nu var der skabt stabilitet i parret ved Haderslev og hunnen er i dag den ældste Havørn i Europa, hvor det kan dokumenteres i kraft af hendes ringmærkning fra 1985 – altså 40 år gammel!! Parret holder stadig sammen, men de sidste par år, har hun ikke været i stand til at lægge æg.

Havørnen på 40 år. Foto: Leif Keller

Omkring 2010 dukkede 3 nye par op på Als, Genner og det første på vestkysten ved Brøns. I 2016 kom der også ørne til Rugbjerg og Tingdal.

Havørnen bosatte sig nu bredt i Danmark. I 2005 var der 13 par, 2010 - 37 par, 2015 – 72 par, 2020 -123 par og 2025 - 183 par. Tyngden af udbredelse er fortsat i det sydøstlige Danmark, men den kommer mere og mere ud i ”hjørnerne”.

Sønderjylland har ikke en tæt bestand af ynglepar, selvom vi var først. I 2025 har vi 14 par i Sønderjylland tyndt fordelt over hele landsdelen. Til gengæld har vi rigtig mange unge ørne i Vadehavsområdet, hvor der har været observeret op imod 100 unge ørne forlade en overnatningsplads om morgenen. Havørnen bliver først kønsmoden omkring 4 – 5 år, og da forældrene beder dem forlade yngleterritoriet i efteråret, hvor de kun er et halvt år gammel, skal disse ”teenager” jo have tiden til at gå med noget, og der er Vadehavet et godt spisekammer, hvor du samtidig kan ”hænge ud” med kammeraterne.

Havørnens liv

Havørnen lever primært af fisk, svømmefugle og lidt ådsler. Den er en dygtig og skånselsløs jæger på vandet, men er ikke særlig effektiv på land, hvilket betyder at den kun tager syge, eller meget unge dyr her. Dette betyder også, at den ikke er i konkurrence med jægerne.

I november – december begynder ørneparret at udbedre og bygge på den gamle rede eller bygge en ny. En Havørnerede er stor - op omkring 1,5 m i diameter og hvis den samme rede anvendes gennem flere år, kan den også blive høj og tung. Der er set eksempler på reder, som har vejlet over 0,5 tons.

Når vi når hen i januar, februar parrer de sig ofte og skriger meget. Fra dette tidspunkt og frem til æglægning (februar – marts), rugeperioden (marts – april) og medens ungerne er helt små, er ørnene forholdsvis sårbare overfor menneskelige forstyrrelser, der kan betyde, at de forlader reden. Omvendt er de rimelig robuste overfor forstyrrelser, når første ungerne er blevet større. Her er båndet mellem forældre og unger så stærke, at selv ringmærkning m.v. kan foretages uden, at det påvirker ynglesuccessen.

Havørnen starter rugningen af de 1-3 æg fra første æg. Der ruges 36-42 dage og når den lille hvide, dunede unge kommer ud af ægget, bliver den omhyggeligt passet og plejet af dens meget store mor, der omhyggeligt parterer byttet i bitte små bidder, der forsigtigt puttes ned i ungens næb. Et par dage efter kommer unge nr. 2 ud af ægget og igen et par dage efter evt. unge nr. 3.

Er der rigeligt med føde og gunstigt vejr er det meget almindeligt, at også unge nr. 2 klarer sig, og en sjælden gang unge nr. 3. Udover det nævnte kuld i 2006 i Hostrupskov fik parret ved Tønder også 3 unger på vingerne i 2023. Året 2025 har været et gunstigt år i Danmark for havørnen med stor fremgang i yngleresultater, og her var der 50 par der fik 1 unge på vingerne, 74 par fik 2 unger og hele 12 par fik 3 unger på vingerne.

Det "nuttede" forsvinder hurtigt, når ungerne vokser til, og mange reder bliver heller ikke særligt appetitlige eller velduftende. Ungerne er meget afhængige af, at hunnen findeler byttet i starten, men når de bliver større, må de selv klare at flænse en stor fisk, blishøne, skarvunge eller hvad der nu står på menuen.

Ungerne bliver i reden i 70-80 dage, og vi er nu typisk henne sidst i juni og i juli måned, hvor de nu fuldvoksne unger ivrigt laver flyveøvelser og gør klar til en første tur på egne vinger. De er lige så store, som deres forældre, og er en anelse tungere. Som hos de fleste rovfugle er hunnen størst (4,5 - 7 kg) og hannen ca. 1 kg. lettere.

De kaster sig nu ud for at mærke, at vingerne bærer. Det sker hvert år for nogle unger, at det ikke lykkes i første forsøg, og de må nu vandre rundt og lave nye forsøg, medens forældrene typisk sørger for, at de får noget at spise. De unge ørne mærker øjeblikkelig, at de ikke er velsete i fugleverdenen, idet de bliver mobbet og udskældt, lige meget hvor de viser sig, men de har jo den væsentlige fordel, at de er de største.

Foto: Johan Chr. Homann

Og så skal de lære at jage. Forældrene sørger for bøfferne de første 1-2 måneder, men derefter skal de sørge for sig selv, og det er svært at lære. Byttedyrene giver sig jo ikke frivilligt, og ådsler er der ikke så mange af. Dødeligheden blandt helt unge havørne er stor, og mange ørne når aldrig selv at blive forældre. En hun kan yngle allerede som 3-årig, hvor hannerne normalt først er yngleklare som 5-årige.

Ørnen er ingen "kostforagter", og formanden for Dansk Ornitologisk Forenings "Projekt Ørn", Kim Skelmose, har således optalt ca. 20 forskellige fødeemner over en ynglesæson!

Blishøns er på havørnens spiseseddel hele året, og udgør en meget stor del af føden om vinteren. Derudover spises mange fisk, skarv, gråand, toppet lappedykker og gæs. Havørnen har ligefrem i nogle områder påvirket skarvbestanden markant, idet ynglesuccesen hos skarven dykker kraftigt ved hyppige forstyrrelser fra den store rovfugl.

Havørnen er – specielt uden for yngletiden – en stor ådselæder. Grundlæggende er den ”doven”, og et let måltid, som ligger helt stille, er klart at foretrække, selv om man skal slås med Ravne, Krager, Musvåger og andre Havørne om måltidet.

Fiskehejre og havørn i kamp. Foto: Aage Matthiesen

En succes i dansk natur

Havørnen kom som nævnt tilbage til Danmark i midten af 1990'erne, og bestanden er bare steget og steget. Også andre ørne er kommet tilbage i den danske natur – om end ikke i samme omfang. Kongeørnen ynglede første gang i 1999 og Fiskeørnen i 2006 – begge arter er stadig ikke etableret med mere end 5 - 10 par.

Det danske landskab med dets meget lange kystlinie, fjorde, søer og småskove synes at passe til ørnene, og når det så kombineres med et fødevalg, som ikke skaber større konflikt med jægere, fiskere eller landbrug, giver det Havørnen gode betingelser for yderligere vækst i bestanden.

Det øgede fokus på vores natur og miljø har uden tvivl også spillet ind, idet den overvejende del af den danske befolkning ser meget positivt på vores natur og synes, at det er positivt og spændende med sådan en flot fugl i den danske fauna.

Med i billedet skal også, at havørnen flere steder i landet accepterer eller i hvert fald ikke lader sig påvirke af en del menneskelig aktivitet tæt på redeområdet. Ved Århus

kan man f.eks. se den hente fisk i den bynære Egå Engsø, hvor der er stor menneskelig aktivitet.